

Thuisonderwijs is passend onderwijs

Suggesties voor een deugdelijke wettelijke verankering van thuisonderwijs in Nederland

Nederland is een democratische rechtsstaat, met de menselijke waardigheid als fundamenteel uitgangspunt en vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit als basiswaarden.¹ Op deze grondslag legt de Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs (hierna: de 'NVvTO') haar gespreksnotitie voor aan de Vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, ten behoeve van het rondetafelgesprek over 'Thuiszitters en thuisonderwijs' op 23 mei 2024. Ook de NVvTO vindt dat elk kind recht op (passend) onderwijs heeft en dat dit gewaarborgd moet worden. Kwaliteit van onderwijs en veiligheid van de kinderen is onze prioriteit en wij zijn dan ook voor het bevorderen van deze belangrijke pijlers.

In deze gespreksnotitie vraagt de NVvTO om erkenning van thuisonderwijs als een passende vorm van onderwijs, schetst zij de onhoudbare problemen die zijn ontstaan op basis van de huidige wetgeving en doet zij ten slotte aanbevelingen voor een betere wettelijke regeling van thuisonderwijs.

Thuisonderwijs verdient erkenning

De NVvTO vraagt de Nederlandse wetgever namens haar leden om erkenning van thuisonderwijs als een vorm van passend onderwijs binnen het brede palet van beschikbare onderwijsvormen. Thuisonderwijs is namelijk een goede vorm van één-op-één onderwijs, gegeven vanuit de rechtstreekse verantwoordelijkheid van ouders/verzorgers en met oog voor een rijk, sociaal leerklimaat voor hun kinderen. Ouders geven vanuit een nauwe betrokkenheid bij de leerervaring van hun kinderen vorm aan het leertraject door onder meer: (i) te kiezen voor passende leermethodes (van klassieke leerlijnen tot vrije leervormen), (ii) te zoeken naar verrijkende leerlocaties (thuis en elders in binnen- en buitenland door activiteiten, excursies, talencursussen, studiereizen en stages), (iii) kwalitatieve ondersteuning te zoeken via de NVvTO via bijvoorbeeld intervisie en workshops, (iv) via een inhoudelijke beoordeling van het daadwerkelijk gegeven thuisonderwijs een keurmerk te verkrijgen via de Stichting Keurmerk Thuisonderwijs, en (v) zich aan te sluiten bij ondersteunende netwerken (met andere ouders, via activiteiten van de NVvTO, via een BSO, sportclubs, andere verenigingen, online onderwijsinstellingen zoals de Wereldschool of Oxford Home Schooling en door middel van tutoren en mentorschap). Thuisonderwijzende gezinnen staan (of wonen, werken en leren) middenin de pluriforme Nederlandse samenleving.

Er is in de loop der jaren internationaal het nodige onderzoek gedaan waaruit blijkt dat kinderen met thuisonderwijs inderdaad goed onderwijs krijgen. Deze kinderen stromen net als schoolgaande kinderen door naar vervolgopleidingen en/of betaald werk. Onderzoek laat ook zien dat kinderen die thuisonderwijs krijgen zich sociaal goed ontwikkelen en meekomen in de

¹ Zie: *Kamerstukken II 2019-2020*, 35 352, nr. 3, p. 12 (memorie van toelichting bij de wet 'Wijziging van een aantal onderwijswetten in verband met verduidelijking van de burgerschapsopdracht aan scholen in het funderend onderwijs').

moderne samenleving.² De NVvTO ziet dit ook in de praktijk van haar achterban. In een pluriforme, individualistische en open samenleving zouden zelfbewuste ouders de ruimte moeten hebben om te kiezen voor vernieuwende onderwijsvormen via de zogenaamde b3-scholen en via thuisonderwijs. Uit ervaringen in het buitenland blijkt dat het aantal ouders dat voor thuisonderwijs kiest zich gaat stabiliseren. Het is een intensieve onderwijsvorm, waarvoor slechts een beperkte groep ouders kiest.

Problemen in de huidige praktijk

Helaas ziet de NVvTO dat de verouderde vrijstellingsregelingen uit de Leerplichtwet 1969 niet goed aansluiten op de ontwikkelingen in het onderwijslandschap. De groei van het aantal thuisonderwijzers plaatst de Nederlandse overheid op twee manieren voor een dilemma. In de eerste plaats ontstaat er een groeiende spanning tussen thuisonderwijzers en leerplichtambtenaren. Leerplichtambtenaren toetsen op grond van de leerplichtwet – namens het college van burgemeester en wethouders – of ouders zich geldig beroepen op vrijstelling van de leerplicht voor hun kinderen op grond van richtingsbezwaren (artikel 5 sub b Leerplichtwet 1969). Vanuit angst voor het toenemend aantal vrijstellingen wordt de vrijstellingsregeling echter steeds strenger uitgelegd. Met name bij een groeiend aantal modern-seculiere thuisonderwijzers leidt dit tot een toenemend aantal onterechte afwijzingen en strafrechtelijke procedures. Zeker vanwege de strafrechtelijke handhaving heeft dit een enorme impact en wordt goedwillende burgers onnodig leed aangedaan. De NVvTO ziet in de praktijk flagrante rechtsongelijkheid ontstaan, doordat leerplichtambtenaren allerlei uiteenlopende interpretaties en toetsingsmethodes toepassen. Vergelijkbare gezinnen worden verschillend behandeld op geen enkele andere grondslag dan de persoonlijke werkwijze en/of opvattingen van individuele ambtenaren. Deze rechtsongelijkheid is in een democratische rechtsstaat onacceptabel.

Het tweede dilemma ontstaat door het ontbreken van een wettelijke grondslag voor toezicht op het daadwerkelijk gegeven thuisonderwijs. Momenteel kan de Nederlandse overheid het groeiend aantal kinderen dat thuisonderwijs krijgt (volgens recente cijfers 2124 kinderen in het schooljaar 2022-2023) niet volgen in hun voortgang. De NVvTO ziet dat leerplichtambtenaren hiermee worstelen en vaak aansturen op een betwisting van een vrijstelling uit angst dat een kind ‘uit beeld raakt’ of ‘toch naar school *hoort* te gaan’. Daarmee treden leerplichtambtenaren buiten hun wettelijke taak, terwijl zij niet zijn toegerust om het (thuis)onderwijs te beoordelen. Dit leidt tot (onnodige) spanning in de gesprekken tussen thuisonderwijzers en leerplichtambtenaren.

Naast de voornoemde dilemma's ziet de NVvTO ten slotte toenemende spanning bij het toepassen van de vrijstellingsregeling vanwege lichamelijke of psychische gronden (artikel 5 sub a Leerplichtwet 1969). Het aantal kinderen met deze vrijstelling stijgt eveneens sterk, ook binnen de achterban van de NVvTO. Daarnaast zien wij de problematiek van ongeveer 20.000 thuiszitters; de kinderen die niet zijn vrijgesteld van de leerplicht maar die vanwege uiteenlopende redenen niet meer naar school (kunnen) gaan. De NVvTO ontvangt ook op dit punt signalen van willekeur en rechtsongelijkheid, doordat leerplichtambtenaren, gemeentes en betrokken jeugdartsen de problematiek van thuiszitters uiteenlopend benaderen.

Suggesties voor de wettelijke regeling van thuisonderwijs

De meeste lidstaten van de Europese Unie erkennen het recht op thuisonderwijs. De concrete regels variëren per lidstaat. Met name Vlaanderen, Denemarken, Noorwegen, Finland en Ierland (en ook het Verenigd Koninkrijk) bieden voorbeelden van regelingen voor thuisonderwijs, die naar de letter evenwicht bieden tussen flexibiliteit voor ouders en toezicht vanuit de overheid. Mede

² Brian D. Ray, 'A systemic review of the empirical research on selected aspects of homeschooling as a school choice', *Journal of School Choice: International Research and Reform*, 2017, jaargang 11, aflevering 4, p. 604-621. [<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15582159.2017.1395638?scroll=top&needAccess=true>]

op basis van deze bestaande en door andere Europese lidstaten gehanteerde regelingen, roept de NVvTO op tot een modernisering van de Nederlandse leerplichtwet op basis van de volgende uitgangspunten:

1. een algemene erkenning van het recht op thuisonderwijs als een fundamentele vrijheid, ongeacht de geloofsopvatting of levensovertuiging van de betreffende ouders. Op deze manier wordt er niet langer een ongerechtvaardigd onderscheid gemaakt tussen verschillende geloofsopvattingen en levensovertuigingen en komt kwalitatief goed onderwijs centraal te staan;
2. een flexibele vormgeving van het recht op thuisonderwijs, zodanig dat ouders in ieder geval aan het begin elk nieuw schooljaar (en in uitzonderingsgevallen gedurende een schooljaar) kunnen opteren voor thuisonderwijs, ongeacht of het kind eerder naar school ging. Er kunnen in de praktijk allerlei gerechtvaardigde redenen zijn een kind dat eerst naar school ging een zekere tijd thuisonderwijs te geven (bijvoorbeeld vanwege leerproblemen, pestproblemen, gezondheidsklachten, etc.);
3. het toestaan van samenwerking tussen scholen en thuisonderwijzers ten behoeve van kinderen die thuisonderwijs krijgen. Juist door de erkenning van thuisonderwijs als passend onderwijs ontstaat er ruimte voor een wederzijdse verrijking;
4. een inhoudelijke en vanuit vertrouwen vormgegeven inspectie van het daadwerkelijk gegeven thuisonderwijs in driejaarlijkse intervallen, door middel van gesprekken tussen in thuisonderwijs gespecialiseerde onderwijsinspecteurs en ouders. Tijdens het gesprek kunnen de ouders inzicht geven in de gehanteerde methodes en de wijze waarop zij de voortgang van het kind monitoren. Bij kinderen met specifieke kenmerken (bijvoorbeeld hoogbegaafdheid, autisme of adhd) moeten de inspecteurs ook over specifieke expertise beschikken; en
5. een vorm van monitoring die recht doet aan de specifieke omstandigheden waarin elk kind thuisonderwijs ontvangt. Op dit punt vraagt de NVvTO met klem om flexibiliteit in het denken bij de wetgever en de onderwijsinspectie. De toegepaste onderwijsmethodes zijn dusdanig verschillend dat het onmogelijk is om het kennisniveau van de betrokken kinderen steeds bij eenzelfde leeftijd en via een standaardtoets valide vast te stellen. Graag denkt de NVvTO vanuit de praktische ervaring van haar leden mee over een passend systeem van monitoring. Een eerste concrete stap kan worden gezet door het opzetten van een goede en inhoudelijke pilot op het gebied van monitoring van kwalitatief goed thuisonderwijs door de onderwijsinspectie. Daarnaast kan worden ingezet op inhoudelijk onderzoek naar de ontwikkeling van kinderen die in Nederland thuisonderwijs krijgen. De NVvTO zoekt binnen haar achterban graag leden die aan een pilot en/of onderzoek willen meewerken, ook nu de huidige wetgeving geen basis biedt voor toezicht.

Afsluiting

De NVvTO hoopt met deze notitie een constructieve bijdrage te leveren aan de vormgeving van een passende wettelijke regeling voor thuisonderwijs in Nederland. Namens haar achterban wordt de NVvTO graag inhoudelijke en concreet betrokken. Wij denken dat ook andere organisaties een goede bijdrage kunnen leveren, zoals Ingrado en de Onderwijsinspectie, juridische experts en mensen met specifieke expertise op het gebied van concrete doelgroepen (zoals zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende kinderen). Op deze manier wordt gewaarborgd dat de wettelijke regeling inhoudelijk klopt, aansluit op de behoeften vanuit de praktijk van het thuisonderwijs en de belangen van kinderen het beste dient.